

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Vi. De sensu interno.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

detur esse calida. Sicut si aqua temperata sit, & manus calidissima, videbitur aqua esse frigida; si verò manus sit frigida, videtur aqua esse temperata.

Cerum est secundò, proprium tactus organum neque solam esse carnem, neque solos nervos, sed vtrumque; quia scilicet toto corpore diffusus est sensus tactus, sentiturque in multis partibus vbi non sunt nervi, vt in corde, iecore, venis. Et contraria etiam nervi exuti carne sentiunt dolorem, & partes illæ vbi nervi abundant, vt manus, pedes, fœmora, sensum tactus habent acutissimum. Non est autem verum in sensibus tactus & gustus, quod sensibile positum supra sensum non facit sensationem; qui enim impositum humeris habet tria ferri pondo, sentit sine dubio gravitatem, neque ullum ibi corpus medium est.

SECTIO III

Vtrum in odoratu, gusto & tactu species impressa necessario requirantur.

Duplex dubitatio.

Ratio dubitandi est primò, quia quoties obiectum est præsens & proportionatum potentia, tunc nulla necessaria sunt species; nam illæ ideo dumtaxat inuenta sunt, quia obiectum quod est distans, non potest completere ac determinare potentiam; si autem immediatum sit organo, certè complebit & determinabit potentiam per seipsum sine ullis vicariis speciebus: sed obiectum odoratus, gustus, & tactus est semper præsens potentia, & ab ea proflus indistans: ergo illi sensus non egerit specie impressa. Neque satisfacit vulgaris responsio, quod obiectum istorum sensuum non est præsens modo proportionato; species enim sunt imperfectiores obiecto: ergo illæ non possunt esse magis proportionatae sensationi, quam ipsum obiectum.

Secundò. Si odor emitteret species, nulla esset opus respiratione ad odores percipiendos; quod tamen repugnat experientia.

Dicendum tamen est videri probabilius, quod in odoratu, gusto, & tactu non sola sufficit præsentia obiectorum, sed requiruntur etiam præterea species impressæ.

Primi quod odoratus speciebus egeat, videtur perspicuum; quia odor licet aliquando entitati perueniat ad olfactum, cum sape confortetur ab eo, aut ledatur cerebrum; non tamen peruenit semper: nam sape cadauer ad maximam distantiam foetet, quam certè totam nequirit replere, tametsi totum abiret in vapores: ergo tunc necessaria ad olfactum sunt species. Deinde pisces sub aquis existentes odorant corpora super aquas extantia, ut declarat Philosophus lib. de sensu & sensibili, c. 5. sed exhalatio transire nequit per aquas, ibi enim tota dissiparetur à frigore: ergo tunc odor realis non peruenit ad olfactum. Denique percipitur distantia corporis odorem habentis: ergo tunc necessaria sunt species quæ repræsentent illum distantiam.

Secundò, quod ad gustum etiam & tactum existantur species, contra plerosque Recentiores ratione generalis est, quia qualitates reales non sunt proportionatae modo elevationis à materia, per quem constituitur anima sensitiva; illa enim, ut disputatio prima statutum est, constituitur per eleuationem à materia, ex eo quod agat per aliquid immaterialius obiecto pure materializergo ad quamlibet sensationem requiruntur species immaterialiores quam obiecta.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

Conclusio affirmans.

Species odoratus.

Species gemitus & tactus.

A Ad primam respondeo distinguendo illam maiorem. Quoties obiectum est præsens potentia, non requiruntur species; si præsens sit modo sensibili, conceditur maior; si per solam suam entitatem sit præsens, negatur maior. Obiectum gustus & tactus per suam quidem entitatem est semper præsens potentia, sed demptis speciebus non est sensibili modo præsens; modus enim sensibilis est ut sit præsens per aliquid minus materiale, quam ipsum obiectum. Fator autem speciem esse imperfectiorem obiecto cuius est species, sed non est tamen minus proportionata potentia ac sensatione; quia illa proportio non est sola perfectio, sed est similitudo species cum sensatione; quæ ambae minus materiales sunt quam obiectum; id est etiam obiectum sit perfectius specie impressa, non est tamen minus proportionatum sensatione.

B Ad secundam dictum est nuper, id est necessarium esse respirationem ad percipiendos odores, quia respiratione aperiuntur duo meatus ad processus mammillares, vbi est sensorium olfactus.

Solutio pri-
ma dubitata.

Solutio secunda.

QVÆSTIO VI.

De sensu interno.

Exposui hæc tenus ea quæ pertinent ad sensus exteriores, nunc sequitur eorum moderator & index internus sensus. Facultas videlicet mentis fictrix, formatrixque phantasmatum; rerum omnium effectrix, sed sine manibus; cogitatrix operum, & corū artifex, in proprio imaginantis corpore præpotens, nec iners in alieno. Simulacra imaginando fingit, & facit; informat in seipso rerum speciem, & res extra se format; solis spectris vera opera præstant, solis rerum imaginibus diues, & meliora imaginibus promens; operatur quæ nō tangit, quiescit & mouet; quæ cogitat, exprimit; quæ non continet, efficit. Inallectabilis animæ manus, instrumentum artis seipsum in vacuo exercentis. De hoc igitur sensu vt plenè disputem cum Aristotele à c. 2. lib. 3. quinque quærenda videntur. Primi existentia sensus communis & eius organum: secundi eius obiectum: tertii species illi necessaria: quarti proprius eius actus: quinti vires imaginationis, & quedam eius proprietates.

SECTIO I.

Existentia sensus communis, & eius organum.

Certum est primò, dati sensum aliquem internum in animalibus, prater sensus exterinus. Daris sensum internum. quinque, à quibus ille specie distinguitur, significatque illum sensum qui obiecta propria omnium sensuum externorum percipit, & discernit inter illas; ideo vocatur sensus communis, quem non rectè Galenus lib. 8. de usu partium, c. 6. negavit distinguiri à quinque sensibus externis. Manifesta enim contra illum ratio est, quia bruta plures habent cognitiones, quæ non conuenient extensis sensibus; cognoscunt enim sape absentia & præterita: latrant v. g. canes inter dormendum, quo tempore feriantur extensi sensus: redeunt ad loca quibus assueverunt, noscent suos benefactores; coram plena capacitate sunt disciplinæ, recordantur eorum à quibus mali aliquid acceperunt; querunt ea quæ necessaria ipsi sunt. Hæ autem omnes operationes non pertinent ad extensis sensus: ergo præter eos inest animalibus internus aliquis sensus.

S. 3. Certe

486 Philosophiæ Peripat.Lib.II.Disp.XVII.

Etiam in
omnibus
animalibus.

Certum est secundò , nullum esse animal, quod internum huiusmodi sensum non habeat, alioqui appetitum non haberent, nec posset ea fugere quæ sunt noxia, vel querere conuenientia; nam appetitum prælucere debet imaginatio. Neque vero negavit absolutè Aristoteles, apes & formicæ habere sensum communem, propt̄ imaginatio est & memoria; sed tantum prout adiunctam habet capacitem aliquam discipline; illa enim apibus & formicis non ineſt. Tres videbileſt in animalibus ſunt gradus phantasie, primus ea ſolū percepit quæ gaudi & tactui conuenientia ſunt, vel diſconuenientia: huiusmodi ſunt vermes & quædam alia. Secundus alia etiam percepit, & eſt memoria coniunctus; illam apes habent & formicæ. Tertijs præter imaginationem & memoriam auditum etiam habet, quo percipient voces articulatas; & quæ huiusmodi ſunt, capacia ſunt discipline.

His poſitis tria ſunt circa exiſtentiam ſensuſ interni ſicut digna: primò vtrum in eodem animali vnuſ tantum ſit ſensuſ internuſ, an verò plures: ſecundò vtrum ſensuſ interni diuersorum ſpecie animalium eiudem, an diuersæ ſint ſpeciei: tertiodi culuſmodi ſit organuſ ſensuſ interni.

S. I.

Vtrum vnicus in eodem animali ſit ſensuſ internuſ.

Cum diſputatione prima ſtatutum ſit, potentias anima non eſſe qualitates realiter diſtinctas ab anima, ſequitur omnino ſensuſ internuſ eſſe non poſſe in quolibet animali realiter niſi vnicum. Difficultas igitur eſt, vtrum illi ſaltem formaliter & essentialiter ſint plures, an verò formaliter dumtaxat accidentaliter.

Triplex diu-
batio.
Ratio enim dubitandi primò eſt, quia inter illas potentias eſt diſtinctio formalis essentialis, quarum diuersa ſunt obiecta formalia adæquata: imaginatio & memoria habent diuersa obiecta adæquata; nam res præterita ut præterita, eſt obiectum formale memoriae; imaginatio verò circa res etiam praesentes versatur: ergo imaginatio & memoria ſunt potentiae diſtinctæ.

Secundò illæ potentiae diſtinguitur, quarum organa diſtincta ſunt: organuſ memoriae diſſert ab organo imaginationis; nam organuſ memoriae ſiccitatē exigit, ut ſpecies tenacius conſeruer; imaginatio exigit organuſ humidius, ut res apprehendat faciliter. Adde quod diſtinctæ illæ cellulae, quæ ſunt in cerebro, diſtinctæ videtur eſſe diuersis potentiis: ergo ſensuſ internuſ multiplex eſt in eodem animali.

Tertiò laſa imaginatione perſtat integra ſepe memoria, ut in aimentibus plerisque patet: ergo diuersum imaginatio & memoria, æquè ac viuſ & audituſ.

Conclusio.
Sensuſ com-
munis.
Dico primò, eſſe in eodem viuente vnicum dumtaxat internum ſenſum, tum realiter, tum etiam essentialiter, licet accidentaliter plures illi ſint ex variis munericibus inadæquatis eiudem ſenſuſ. Ita omnino docet Augustinus lib. de ſpiritu & anima, cap. 4. & eum ſequuti Suarez, Hurtadus, Arriaga.

Obſerua enim ſenſum internum ſep̄tem habere nomina, ſenſuſ communis, phantasia, imaginatio, aestimatio, cogitatio, memoria, reminiſcen-
tia. Dicitur ſenſuſ communis ille à quo percipiuntur obiecta omnia percepta extero ſenſu, &

A eorum ſenſationes. Phantasia tria facit: primò Phantasia coniungit ſpecies rerum ſenſatarum, ut quando ex auro & monte cognoscitur mons aureus: ſecondò coniungit ſpecies non ſenſatas cum ſenſatis, ut cum hoc album percepitur ut conueniens: tertiodi non ſenſatas inter feiungit, ut cum agnus matrem agnoscit ut amabilem. Imaginatio retinet imagines ſenſuſ communis ut circa eam operetur in abſentia obiecti, & cognoscat reſ ſenſatas in abſentia obiecti. Aestimatio percepit aliquid non ſenſata ſenſib⁹ exteris; cognoscit enim aliquid ſenſib⁹ ſuſ ratione conuenientis aut diſconuenientis: ouis v. g. lupum videns continuo fugit. Dicitur enim aestimatio, eo quod in rebus aliud aſtimet quād quod exterius apparet.

Cogitatio eſt eadem ac aestimatio, propt̄ per-
fectio eſt in homine, in quo dirigitur a ratione. Memoria conſeruat ea quæ phantasia percepit; remi-
niſcentia eſt ipſa memoria, propt̄ eſt iuncta in-
quifitioni rerum præteritarum, quarum ex parte
obliti ſumus; ſeu eſt ipſa memoria, propt̄ ſuſſe-
ſione quadam & connexione ac dependencia ob-
iectorum ex uno ad alterius memoriam peruenit,
ut cum ex recordatione Petri recordatur Petrum
hoc aut illud fecisse; memoria verò eſt simplex
rei recordatio. Illa ergo diuersa nomina plerique
cognoscere eſſe diuersas potentias: ego dixi ea eſſe
tantum diuersa munia eiudem potentie.

C Ratio enim eſt, quia vbi non ſunt obiecta ade-
qua diuersa, ibi non ſunt diuersæ potentie: ſenſuſ interni non eſt niſi vnum obiectum for-
mal adæquatum: ergo ille ſenſus non eſt niſi
vnuſ. Minor probatur, quia primò ſenſuſ communis & imaginationis non eſt niſi vnicum ob-
iectum formal, cùm ſenſuſ communis cognoscit
præſentia obiecta ſenſuum externorum, que ima-
ginatio percepit, tum abſentia, tum praefencia,
que non ſunt diuersa obiecta formalia. Deinde
imaginatio & aestimatio idem habent obiectum
formale; nam aestimatio, que lupum v. g. co-
gnoscere potest ut diſconuenientem, multo ma-
gis cognoscere potest lupum quem cognoscit
etiam ut lupum: ergo idem eſt obiectum imaginatio-
nis, & aestimatio, ac cogitatio, que eſt aſti-
matio homini propria.

Tertiò phantasia & imaginatio idem habent
obiectum; nam phantasia non potest cognoscere
montem aureum niſi montem & aurum cognos-
cat, que cognoscuntur ab imaginatione; non
ſunt ergo diuersi ſenſus imaginatio & phantasia,
præſertim etiam cùm diuersis utantur ſpeciebus.
Denique imaginatio & memoria idem habent ob-
iectum, licet memoria rem cognoscat ut prius
cognitam, v. g. Petrum cum cognitione que fuit
de illo; ſi enim memoria cognoscere potest rem
ut abſentem, multo magis eam potest cognoscere
ut praefentem. De memoria & reminiſcentia vul-
lum potest eſſe dubium, quia non eſt vnum ſuſſi-
cens fundamentum diſtinguendi eam propter il-
lam ſuſſeſionem & ſimultaneam cognitionem,
præſertim cùm illa in intellectu non diſtinguantur.
Cùm igitur haſ potientie non diſtinguantur
niſi munere aliquo accidentalē, ſequitur eam di-
ſtingui ad ſumnum accidentaliter.

Ad ſecundam repondeo diſtinguendo illam ſolam
propositionem: Memoria verſatur tantum circa diuersa
præterita; memoria adæquata ſumpta, nego; non
memoria ſumpta inadæquata, concedo. Quamvis
enim reſ præterita ſit obiectum adæquatum me-
morie, propt̄ memoria ſignificat ſenſum inter-

Quæst. VI. Sect. I. de Sensu communi. 487

num consideratum sub denominatione memoria; non est tamen obiectum adæquatum memoria prout memoria significat sensum internum absolute; hic enim sensus se extendit ad alia obiecta etiam praesentia.

Ad secundam respondeo sensum internum habere diuersa organa, quia unum est organum imaginationis & memorie, licet aliquibus organum illud sit aptius ad memoriam, aliis vero ad imaginationem; quia ut organum aptum sit ad excellentem memoriam, debet esse siccum; ut autem aptum sit ad imaginationem, debet esse humidum; unde raro accidit ut sit in eodem homine memoria excellens cum excellenti imaginatione. Diversitas autem illa cellularum quare data sit cerebro, dicam infra.

Ad tertiam respondeo ideo imaginationem in aliquibus ladi non laesa memoria, quia producitur in organo temperamentum aptum ad operationes sensus communis, ut memoria est; non autem aptum ad operationes sensus communis, ut imaginatio est. Potentia ergo eadem est, sed quæ propter laisionem organi exercere potest alias operationes, non alias.

§. II.

Vtrum sensus communes diuersorum specie animalium specie differant.

Triplex du-
bitatio.

Ratio dubitandi grauis sine dubio est primò, quia si sensus interni animalium specie diuersorum specie different, deberent etiam specie differre sensus eorum externi, quod tamen absurdum videtur dicere, cum eadem omnino sint obiecta sensuum externorum in omnibus animalibus: ergo sensus interni animalium specie diuersorum non different specie. Probatur maior, quia sensus externi non minus sequuntur naturam talis animalis quam sensus internus; neque illi magis sunt proprietates genericæ, quam iste.

Secundò si sensus communes diuersorum specie animalium different specie, sequitur sensum communem non conuenire homini præcisè ratione gradus generici, sed conuenire ratione gradus specifici, quod absurdum est; quia gradus hominis specificus est rationale: ergo non different specie. Probatur maior. Ille sensus non conuenit homini præcisè ratione gradus generici, qui differt specie ab illis quæ sunt sub eodem genere; si enim specie differt, sine dubio differt propter aliquam differentiam contrahentem: sed sensus communis hominis præcisè sumptus ab intellectu, differt specie à sensu communi bruti: ergo non conuenit homini præcisè ratione conceptus genericæ. Denique si sensus communis hominis specie differt à sensu communi bruti, sequitur hominem differre specie à bruto, etiam seposito gradu specifico rationali, quod sane absurdum est.

Tertiò differentia specifica debent perficere à differentiis genericis, nec eas illo modo debent includere, alioquin genus non est aliquid vniuersum: ergo differentia specifica brutorum per quas contrahuntur gradus sensituum, esse necessariò debent extra conceptum sensituum; ergo proprietates quæ ab illis emanant, sumptus formaliter non debent esse sensus, sed aliquid ab illis distinctum.

Dico secundò, sensus communes animalium specie diuersorum distingui specie inter se.

Primo enim tanta est distinctione inter proprie-

A rates consequentes naturam, quanta est in ipsa natura: sed sensus communes animalium specie diuersorum sunt proprietates specificæ naturarum specie diuersarum; debet enim cuiilibet naturæ specificæ conuenire aliqua proprietas specifica, quæ non conueniat ulli alteri naturæ: sed in animalibus specie diuersis non est assignabilis alia vlla proprietas præter sensum communem, aut appetitum: ergo illi necessariò specie differunt in animalibus specie diuersis. Potestque confirmari à pari; nam ex communi sententia differant specie inter se intellectus Angelorum specie diuersorum, alioquin nulla erit in Angelis proprietas: ergo similiiter, &c.

B Secundò illæ potentia specie differunt, quæ determinata sunt ex sua natura ad operationes ad

Secunda
ratio.

quas alia non sunt determinatae: sed sensus communis animalium vnius speciei est determinatus ad alias operationes, ad quas non est determinatus sensus communis aliorum animalium diuersæ speciei: ergo illi sensus specie differunt. Probatur minor; nam imaginatio aliquarum animalium v. g. lutum apprehendit ut idoneum ad conficiendos nidos; aliarum vero apprehendit paleas, aut plumam. Deinde aliquæ animantes apprehendunt aliquid ut disconueniens, quod aliae non apprehendunt ut tale; ouis viso lupo statim fugit, quia illum ut hostem apprehendit. Imd sensus communis aliquarum animalium apprehendit plura quam sensus communis aliorum. Denique appetitus sensitivi diuersorum animalium specie differunt, cum habeant oppositas inclinations inter se. Potentia quoque generativa leonis specie differt à potentia generativa equi, cum habeant actus specie diuersos; idem dico de potentia nutritiva: ergo sensus etiam communes differunt specie.

C Tertiò differentia essentialis constitutiva legitur v. g. est principium alicuius operationis specie diuersæ ab operationibus aliorum animalium, quæ operationes sunt sensations: ergo est etiam principium sensuum specie diuersorum.

D Ad primam respondeo esse valde probabilem multorum sententiam, quod sensus etiam externi animalium diuersæ speciei differunt, cum etiam differant potentia nutritiva ac generativa, ut nuper dixi; sed afferri tamen potest aliqua disparitas, quia sensus externi, v. g. oculi diuersorum animalium, non videntur habere actus vlos specie diuersos; eadem enim obiecta videntur. Ostensum autem est, sensus interhos habere obiecta omnino dadem.

E Ad secundam respondeo, sensum communem non conuenire homini præcisè ratione solius gradus generici; nam rationale quod est essentialis, & adequata differentia hominis, includit etiam sensituum, ut patet; nam per solum intellectuum sine sensitivo non differt homo ab Angelo: sensituum ergo ingreditur aliquo modo differentiam hominis adæquate sumptam, etiam si verum sit, quod intellectuum genericè sumptum non includit sensituum, quod sufficit ad vniuersationem. Itaque fateor hominem specificè differre à bruto, etiam seposito rationali sumpto genericè & inadæquate propte præscindere à sensitivo: sed nego differre hominem specificè à bruto, seposito rationali sumpto adæquate ac specificè, quod ut dixi, necessariò includit sensituum.

F Ad tertiam respondeo differentias specificas sumptas inadæquate semper præscindere à differentiis. Sf 4 rentius

Conclusio
affirmans.
Prima ra-
tio.

rentiis genericis, ita ut nec illas includant, nec in illis includantur; sed differentias tamen specificas sumptas adaequatè non posse prescindi à differentiis genericis. Itaque differentia brutorum, v. g. *rugibile*, *hinnibile*, sumpta præcisè ac inadæquatè, sunt aliquo modo extra rationem sensituum: sed si adaequatè sumuntur, sunt aliquid sensituum; quia genus contrahitur per differentias proportionatas; & sensituum genericum contrahitur per tale sensituum.

§. III.

Quodnam sit organum sensus interni.

Cerebrum
est organum
interni sensi-

Pertinet etiam ad existentiam sensus communis scire ubinam ille sit, sive in qua humani corporis parte thronum habeat & tribunal principis ille sensus ac moderator & iudex aliorum omnium sensuum. Constanst Aristotelis sententia est, sensum communem esse in solo corde; quod falsitatis Medici communiter conuincent, quia compertum omnino est, neruorum omnium sensoriorum originem esse in capite: in modo constat, quod lœso cerebro laedit phantasia, ad quam etiam sanandam applicantur cerebro remedia. Unde in solo ferè capite sentit desfatigatio post longam meditationem; ideoque certum est, sensus communis organum esse cerebrum, non autem cor, aut etiam spiritus, quod malè sensit Nemesius. Itaque principis huius membra fabricam non erit ab initio breuitate alienum paucis hoc loco tradere.

Partes ca-
pitis con-
tinentes.

Certum est primò totam hanc capitum humani partem, quæ dicitur calvaria, duabus potissimum constare partiis; aliae sunt continentis, aliae contentæ. Continentes & propriæ sunt (nihil enim agi hic de communibus) pericranium, cranium, meninges. Pericranium durior est & solida membrana, quæ totum extrinsecus velat os crani; et umpsit per suturas à dura meninge, quam cum cranio iungit, & suspendit, ne in cerebrum prolabatur. Cranium est os cerebrum totum tegens, & veluti *xpæs*, seu galea: os esse debuit, ut esset solidum, & veluti tectum pulcherimi huius templi; crassum ad securitatem, ratum ne grauitate offendere, & vaporibus transmitendis esset accommodarius. Crassum est, quia duplex omni ex parte visitur, id est duplum habet tabulam, sive laminam: prima externa est, terfa & solida; interna solida etiam est, sed tenuior, & quasi surculis venarum ad nutritionem ossium excavata. In utriusque medio stat rara & spongiosa substantia, quam dicunt medullarium; in eam venæ ac arteriæ sanguinem & spiritum fundunt pro caluæ nutritione.

Cranij figura rotunda est, sed oblonga, anteriore, & posteriore parte protuberans, & ad latera utrumque compressa. Ossa eius præcipua sunt octo, nimirum os frontis, os sincipitis duo, os occipitis unum, temporum os duo, deinde sphenoïdes & ethmoïdes. Iunguntur illa inter se, non per articulationem, sed per suturas, quas octo numerant Medici; quinque proprias, tres communes, quarum mirabile artificium superat omnem humanam artem.

Meninges. Aperto crano sequuntur statim meninges duas, quas matres dicunt. Ea que immediate cranio subest, eique omnino æqualis est, dura dicitur; quia facies eius exterior aspera, interior lauis est, polita & candida, perfusa humore aqueo,

A non autem adipe; sensu pollens, foraminibus crebris patens, tum ad venarum transsum, tum ad neruorum coniugationes, tum ad medullæ spinalis decensum. Vbi ossi spongioso impunitur, ut cribrum perforatur; replicatur in capitis vertice, separatque cerebrum in duos sinus; quæ duplicitate falk appellatur, quia in falcem formata est: posteriori parte quadruplicatur, & cerebrum à cerebello dirimit.

Pia mater altera est membrana dura subiacens, tenuis & mollis, ne cerebro noceat, cuius proprium ipso locum est.

Certum est secundò, partes calvariae contentas esse cerebrum & cerebellum: quod autem est in mundo cœlum, id in homine cerebrum est; illud intelligentiarum, hoc rationis est domicilium; hanc habent sensus arcem, hoc culmen est & regnum ipsius mentis. Hinc, inquit Cesarius dialogo 3. *tota Dei opificis sapientia credita est, tanquam calicem quendam vacuum illud implere valent.*

Magnitudo eius amplior homini est quā reliquis animalibus; & mariibus amplior quā feminis. Figura calvariam refert, quā continetur. Substantia mollis est, alba & medullaris, qualē in reliquo corpore nullam reperias; differt enim à medulla ossium, cum nec calore liquefaciat, nec igne ablumatur, nec calvariam nutrit, & arteriis ac venis intertexta sit, neruisque ac musculis sit plena, quod non competit ossium medulla. Molle cerebrum est, ut faciliter recipiat species ad sensationem & memoriam necessarias, quarum sedes est. Album, quia pars est spermatica, & sic lymphidiores sunt spiritus, non tenebricosi, quales sunt in melancolicis. Illa tamen cerebri partes, quæ anfractibus sunt proxime, subcinerentes sunt, & exterius etiam, quod tenui meninge obvoluitur: intimum vero candidissimum est. Frigidum est, & humidum; si enim esset calidum, sensations essent deliræ, & furibundi motus, quales sunt in phreneticis; nec lymphidi spiritus, sed semper perturbati, nec quietus somnis. Quæ omnia in temperie frigida vitantur. Neque tamen friget propteræ cerebrum, quod & emissum à corde spiritu, & venis sanguine turgentibus ita caliditatem, ut temperies frigida nihil ei adimat necessaria ad cogitandum subtilitatem; nam quibus frigidum est cerebrum, ingenium est hebes.

D Motum habere cerebrum euidens est, cum de tracto crano id appareat, & in recens natis molles tristis ossa palpant: nunc ergo sponte sua distenditur, nunc contrahitur per systolem & diastolem; unde nunc duram attingit membranam, alias ab ipsa recedit. In diastole trahit spiritum & aërem è naribus; in systole interiores sinus contractar, & animalem spiritum è superioribus ventriculis in tertium & quartum, & in sensum organa profundit. In sternutatione colligitur cerebrum ad exclusionem alicuius excretimenti.

E Sensu caret cerebrum, licet sensationum principalius sedes sit, & quasi index; nam digitus compressum, aut etiam vulneratum non sentit, quia frigore abundat & humore. Dolores igitur capitis in substantia cerebri non sunt, sed in membranis.

Quæ vniuersim sunt partes cerebri; anterior, & quæ cerebrum dicitur, eo quod sit maior, & animalis continet spiritus; posterior dicitur cerebellum. Dividuntur in unum per intermedium duræ meninges duplicationem superiori tantum ex parte; nam inferior & media cerebelli pars continua est cum cerebro. Rursum pars anterior

in dextram & sinistram partem secatur ab ea dura menyngis portione, quæ dicitur falx messoria; sed ea tamen diuisio non pertingit ad imum, nam in basi continuum omnino est etiam cerebello. Exterior eius superficies plurimos habet anfractus, quibus intestinorum referunt figuram, dempto epiplo, ut nimurum vasa faciliter se insinuant, leuius fiat cerebrum, & firmius continetur.

Callosum corpus.

Duo primi sinus.

Tertius ventriculus.

Quartus ventriculus.

Cerebellum.

Hanc deinde substantiam duorum aut trium digitorum longitudine si seceris, appetet candior quedam medulla, nullis venulis aut arteriis, aut membranis distincta, quæ dextram cerebri partem cum sinistra unit, & callosum corpus appellatur. Illud in medio ferè cerebro ventriculos duos habet, dextrum & sinistrum, omnium amplissimos, & planè inter se similes, qui sunt duo priores cerebri sinus. Figuram habent scēti circuli, aut luna falcata, aut ut alii malunt, humanae auriculae. Amplissimi omnium sunt, quid in illis præparentur spiritus animales, expiret per eos cerebrum, & inspirationem recipiat. Diuiduntur tenui membrana, quæ dicitur septum lucidum, & lapis specularis: sunt in illis ventriculis venularumplexus labyrinthi, in quibus præparatur, excoquitur, & attenuatur spiritus animalis.

Tertius deinde cerebri sinus appetet, cui corpus superstructum est in modum canæ, tribus quasi columnis suffultum, triangulare, sed inæquilibus constans lateribus: duos habet arcus in parte posteriore, in anteriore vnicum; unde dicitur testudo. Vlss eius est ad sustentandam cerebri mollem, ne terrium ventriculum opprimat, qui sub eo immediate cernitur, & est in medio cerebro; unde medius dicitur, habetque geminos ductus, quorum alter ad basim cerebri descendit, alter in quartum sinus dirigitur. Prior ille anterius tendit ex sede inferiori, cuius in extremo portiuncula quedam est membranæ tenueissimæ, primum latior, deinde angustior instar infundibuli; unde dicitur infundibulum: per eam cerebri pituita transcolatur. Sub infundibulo est gland pituitaria, & est caro porosa & bibula, quæ transcolatur pituita in palatum per os cribiforme. Sequitur rete mirabile, sive plexus choroïdes in lateribus tertij huius sinus. Alter tertij ventriculi meatus priore amplior, est via quedam ad quartum ventriculum: in illo glandula est figura turbinata, dicta conarium à pinea nucis similitudine, pro cerebri firmamento, & libero spirituum animalium aditu ad quartum ventriculum. Hic enim cerebello & medulla dorsi communis est, omnianque minimus; sensim angustatur, donec in acumen exeat instar calami, ideoque dicitur calamus.

Cerebellum situm est in ea caluaria parte, quæ duobus occipitijs ossibus definitur: constat duobus quasi globulis inuicem oppositis, & duobus processibus figuram verium exprimentibus; quia ibi membranae vermiculariter replicantur. Horum alter a quanto sinu ad tertium fertur; alter spinali medullæ incumbit: figura eius est instar latioris globi. Tegitur meninge utraque, non ubique, quia inferior eius pars continua cerebro est, color eius subcineritus, substantia durior: vtile est ad conservandos animales spiritus cerebri, & ad eos spinali medullæ adaptandos, quæ substantia est cerebro planè similis, ab eo egrediens tanquam è radice, & per magnum occipitijs foramen egrediens, ut ab ea nerui propa-

A gentur in reliquum corpus. Atque sufficient pauca hæc de principe animalis vite organo, ex variis desumpta Medicis & Philosophis.

SECTIO II.

De obiectio sensus interni proprio.

CERTUM est primò, sensum internum percipere. *Munus sensus communis* omnia obiecta sensuum externorum, & actu percipiuntur ab externo sensu, & quando illa sunt absentia, & olim ab externo sensu percepta sunt. Primum illud facit sensus communis, alterum facit imaginatio & memoria. Discernit enim sensus communis inter sensibilia diversorum sensuum, & in sonno res olim visa obiciuntur sensui. Conuenit igitur interno sensui duplex illud munus.

CERTUM est secundò, res etiam diuisas, quæ sensu externo perceptæ sunt, posse in unum conjungi, ac variè confundi; quod est phantasie proprium: & demum posse cognosci differentias sensibilium priorum, lapidis v.g. & cibi; nam currit canis obiecto cibo, fugit lapide proiecto, quod est munus estimatiue.

His positis controverti potest primò, utrum sensus communis cognoscat aliqua etiam obiecta, quæ nullo externo sensu percepta fuerint; utrum cognoscere possit aliiquid futurum, & aliquas etiam negationes. Secundò utrum percipere possit ipsas operationes sensus externi, imo & suas.

S. I.

Vtrum sensus communis cognoscat res etiam non sensatas, res futuras, & ipsas negationes.

RATIO dubitandi primò est, quia sensus internum ea solùm obiecta potest percipere, quorum habet species, alioqui & quæ fingere posset rebus non ac intellectus: sed non habet species earum rerum, quæ nullo externo sensu percepta sunt. *Prima dubitatio de sensatis.* Alioqui tribuentur brutis species à Deo infusa, quo nihil dici potest absurdius, cum illas homo nullas habeat: ergo sensus internum ea non percipit quæ à nullo externo sensu percepta sunt. Deinde non potest sensus internum illa obiecta cognoscere absque discursu. Probatur, quia discursus est illatio vnius ex alio praecedente prius cognito: sensus internum cognoscens aliquid non sensatum, inferret illud ex alio prius cognito per sensum externum: ergo sensus internum discurret.

Secundò nihil etiam futurum percipere potest *Secunda dubitatio de futuris.* Imaginatio; nihil enim illa cognoscit nisi vel per species inditas à Deo, vel acceptas à sensu: neutro modo habet species rerum futurarum: ergo illas non cognoscit. Imo si eas cognosceret, diuinaret. Denique sensus communis non cognoscit tempus præteritum aut futurum: ergo neque res cognoscit præteritam vel futuram.

Tertiò sensus etiam internus cognoscit negationes; bruta terrentur umbrâ visâ alterius animalis; vident etiam vacuitates portarum & feneratuin, quæ sunt negationes; in tenebris etiam tremunt & vulnent, & saepe non inuenientes catulos, gemunt & clamant: ergo percipiunt negationes. Denique virus cum proicit lapides in hominem, percipit mollem illorum lapidum; eli-

490 Philosophiæ Peripat.Lib.II.Disp.XVII.

git enim eos, qui utiles sunt. Hæ autem negotiū
nem quādam sunt, quas cognoscere fuit etiam
utile brutis ad vitam tuendam.

Percipit res
non sensa-
tas.

Dico primū, multa sensu interno percipi, quæ
a nullo percipi possunt externo sensu.

Ratio est, quia ous, vt dixi, fugit statim viso
lupo, apprehendens illum vt disconuenientem:
illa disconuenientia nullo, vt patet, percipitur
externo sensu: ergo sensus internus aliquid per-
cipit, quod nullo externo sensu cognitum fuerit.
Maior evidens est, quia non potest appetitus auer-
sat obiectum nisi sub ratione disconuenientis il-
lud proponatur; aversatur autem lupum: ergo lu-
pus ei proponitur sub ratione disconuenientis.
Similiter avis ad nidum construendum lumen
colligit & paleam, quæ non cognoscit secun-
dum solum colorem & figuram. Equi sono tuba
incitantur ad bellum, canes ad venationem. De-
inde imaginamur sēpe centauros & alia monstra,
quæ nunquam vidimus; imò & cognoscit sensus
internus sensationes sensuum externorum, vt di-
cam statim; quæ tamen à nullo externo sensu at-
tingantur. Denique cognoscere aliquid materiale
in obiecto, quod sensus externus non cognouerit,
non excedit vires potentiae alicuius materialis.

Dico secundū, posse sensum internum appre-
hendere aliquid futurum, non quidem in actu
signato, sed saltē in actu exercito.

Ratio est, quia desiderium & timor respiciunt
semper obiecta futura: certum est bruta desiderare
& timere multa; quarunt enim escam quam
non habent. Canis terretur videns erētam domini-
ni manum, & fugit. Cognoscit ergo aliquid futu-
rum, non quod cognoscet rationem præteriti
aut futuri, quod esset futurum cognoscere in actu
signato; sed rem ipsam, quæ futura est; quod est
cognoscere futurum in actu exercito.

Dico tertius sensum internum percipere conse-
quenter saltē negationes materialiter sumptas,
non autem sumptas formaliter.

Ratio est, quia cognoscit sine dubio canis fo-
ramen parietis, per quod fugit; non quatenus
negatio est parietis, quod est cognoscere negatio-
nem formaliter, & excedere sine dubio videtur
sphæram obiecti sensibilis, ac pertinere ad intel-
lectum: sed cognoscit parietem hic terminari, seu
non esse ulterius parietem; quod est cognoscere
negationem materialiter tantum, & consequenter.
Vident similiter bruta umbras, quia vident
lumen ibi terminari; neque ous ad hoc egerit
speciebus, quia non nisi consequenter, & valde
confusè apprehendunt negationes.

Solutio pri-
mæ dubit.

Ad primam respondeo, res quæ nullo sensu
externo cognita sunt, cognosci a brutis per ean-
dem illam speciem, quæ cognoscunt obiecta
sensu externo cognita: v.g. ous cognoscit dis-
conuenientiam lupi per eandem speciem, quæ cog-
noscitur ab ea lupus, quia scilicet phantasia ous
ex sua natura est determinata ad cognoscendum
lupum sub ratione disconuenientis; sicut deter-
minata est ad cognoscendum ramum viridem sub
ratione conuenientis: vnde dixi,phantasias ani-
malium specie diuersorum differre specie inter se.
Negue placet tribuere brutis species infusas à Deo.
Discursus autem non est necessarius brutis ad cog-
nitionem huiusmodi, quia discursus est illatio
vnus actus ex alio actu tanquam ex causa, quod
non reperitur in brutis, vt dicam sectione 4, sed
neque ous cognoscit iniuriam, quam cum lupo
habet, sed cognoscit duntaxat lupum vt discon-
uenientem. Quod mirum est negari ab Hurtado
diff. 17. sect. 8.

A Ad secundam respondeo, percipi multa posse à
phantasia, quotum non habeat ullam speciem; Solu-
modò tamen ad sit actio aliqua sensus externi, cum
qua illud percipiat; sicut intellectus percipere po-
test aliquid, cuius speciem non habet, modò pra-
uerit actio aliqua phantasie supra quam assurgit.
Sensus enim etiam internus potest assurgere supra
sensum externum, etiam si non possit aliquid finge-
re, vt singit intellectus. Sicut autem non diuinat
intellectus quando rem apprehendit futuram, quia
non affirmat certò illam esse futuram, sed tantum
illam esse posse futuram; ita etiam non diuinat
phantasia rem cognoscens futuram. Sed neque ne-
cessit est vt cognoscat rationem formalem tempori-
ris præterit vel futuri; quia, vt dixi, non cog-
noscit futurum aut præteritum in actu signato,
sed solum in actu exercito.

B Ad tertiam patet ex dictis, bruta dum vident Solu-
vmbra hominis, non apprehendere aliud nisi terra-
quod lumen ibi terminetur; vmbra verò confe-
querit tantum & materialiter cognoscere. Idem
dixi de fenestris ac portis. Neque terreni tene-
bris formaliter sumptis, sed tantum querunt vide-
re aliquid lumen, sicut & catulos raptos deside-
rant. Vrbs quando lapides in hominem proiiciunt,
non apprehendit lapidem formaliter vt parum,
sed vt sibi utilem; paruitatem autem non appre-
hendit nisi consequenter.

§. II.

*Vtrum sensus internus percipiat operationes
sensu externi, & suas sensationes.*

R Atio dubitandi est primū, quia obiectum primū
quodlibet sensus semper est aliquid sensibile;
sed sensatio, quæ cognitionis est obiectum sensibili,
non est sensibilis: ergo sensatio sensum externo-
rum nullo sensu percipi potest. Deinde si sensus
internus perciperet externam sensationem, debe-
ret habere aliquam eius speciem: sed eam non ha-
bet, cùm nulla esse possit causa illius productiæ.
Denique si non eodem sensu, quo videmus, vide-
mus etiam nos videre, dabitur processus in infinitum;
nam ille sensus non percipit suas sensatio-
nes, sed alius; & iste iterum, siveque in infinitum.

Secundū. Nulla ratio efficaciter probat, quod
sensus internus non potest reflexè cognoscere lumen
operationes, præsternit cùm sœpe recordemus nos
aliquid imaginatos esse, quod pertinet ad memori-
am sensitiuam. Imò in brutis est memoria, que
reperita est cognitionis rei cognita, vt cognite.

Tertiū appetitus sensitivus versatur circa actus sensus interni, eos appetendo, vel refugiendo;
nam inclinat hominem ad appetenda ea quæ de-
stant, concupiscens talēm cogitationem; idē pe-
cata sunt quedam quæ sola committuntur cogi-
tatione sensus, & delectatione appetitus, ad que
peccata inducit ipse appetitus, qui etiam concu-
piscit gaudere ac trifari: ergo imaginatio cognos-
cit etiam suos actus, cùm nihil appetitus attingat,
quod imaginatio non cognoverit.

Dico quartū, sensu interno cognosci & obiecta
omnia, & sensationes omnes sensuum externorum.
Ita docet Philosophus lib. de somno & vigilia, c. 2.

Primū enim probatur ab Augustino lib. 2. de li-
bero arbitrio, c. 3, & 4. quia sœpe animalia conantur
aperire oculos & videre: sed nihil appetitus ap-
petit, quod à sensu interno non proponatur: ergo
tunc sensus internus cognoscit visionem. Deinde
bruta timent eō redire ubi percussa sunt; summa-
que auditate referunt se ad loca ubi gutturum
aliquid

Quæst. VI. Sect. III. de Sensu interno. 491

aliquid delectabile: ergo recordantur doloris & delectationis. Denique appetitus delectatur externis sensationibus, gustu v.g. ciborum, ad quod necesse est ut sensus internus percipiat illam delectationem gustus: ergo sensationes sensuum externorum percipiuntur ab imaginatione.

Solutio
cunda.
Non cog-
noscit suos
actus.

Dico quinto, probabilis videri, tametsi difficile proberi, quod sensus internus non potest percipere suas sensationes.

Ratio est, quia reflexio excedere videtur vires potentiae cuiuscunq[ue] materialis, idè probari etiam solet spiritualitas intellectus ex eo, quod cognoscat reflexu suas operationes; quod sane vix video demonstrari, quia inquietum sicut totum corpus non potest sibi metu supponi, sed tantum pars supra partem; ita nec vlla potentia corporea reflectere se potest supra seipsum; quæ non est ratio nisi probabilis, vt patet. Melius ergo probatur, quia nulla ratio cogit vim illam tribuere sensui vel interno, vel externo, vt cognoscere possit reflexu suas operationes.

Solutio pri-
ma dubi-
tati.

Ad primam respondeo, sensationem externam non esse aliquid sensibile sensu externo, sed esse aliquid sensibile interno sensu. Percipitur autem per eandem speciem, quā cognoscitur obiectum sensibile; sicut sensibile commune cognoscitur per eandem speciem, quā cognoscitur sensibile proprium. De causa vero productiva istarum specimen dicitur selt. Neque datur processus in infinitum, quia operationes sensus interni solus percipit intellectus, qui reflexu suas cognoscit operationes.

Solutio se-
cunda.

Ad secundam respondeo, bruta non recordari sensationum nisi externarum; in homine autem solus intellectus recordatur operationumphantasie.

Solutio ter-
tiæ.

Ad tertiam respondeo, appetitum sensituum non versari inquam circa ipsos actus sensus interni; nam in homine solus intellectus percipit huiusmodi operationesphantasie, quas absentes non concupiscit appetitus; sed iis tantum praesentibus delectatur, & haec sunt peccata cogitationis sensitiae. Neque appetitus concupiscit delectationem formalem, quia operatio est appetitus; sed delectationem causalem seu obiectuam, quae est sensatio aliqua externa.

SECTIO III.

De speciebus impressis sensus interni.

Explícatis obiectis sensus interni, sequuntur species obiectorum illorum vicarie, de quibus præter ea, quæ generantur de speciebus sensuum dicta sunt q. i. duo supersunt: primò ad quænam obiecta percipienda sensus communis egeat speciebus: secundò quænam sit causa productiva huiusmodi specierum.

§. I.

Ad quænam obiecta sensus communis egeat speciebus.

Sensus internus, ut dixi, cognoscit obiecta presentia, quæ actu cognoscuntur ab externo sensu: cognoscit etiam absentia, eorum etiam convenientiam & disconvenientiam, & demum etiam recordatur & reminiscitur ea olim fuisse cognita. De singulis illis difficultas est, utrum sensus internus exigat species.

Ratio enim dubitandi primò est, quia non vi-

A detur exigere sensus communis species ad primam obiectorum cognitionem; vel enim eas exigeret ut per eas determinaretur, vel ut completeretur: non primum, quia sufficienter determinari potest per actualē operationem sensus externi; propter sympathiam inter potentias animæ; sicut appetitus, qui est in corde, sufficienter determinatur per operationemphantasie: neque secundum, quia appetitus est completus ad suas operationes: ergo & sensus, qui est perfectior appetitu. Imò si est completus ipse sensus ad producendas in se species impressas, multò etiam magis est completus ad producendas speciem ipsam expressam, quia sensatio est.

B Secundo. Vel vna & eadem species repræsentat obiectum, & sensationem externam; vel duæ. Non vna, quia sape cognoscitur obiectum non cognita illius sensatione; nam sape cogitans Petrum, non cogito me illum vidisse, aut etiam videre. Non duæ, quia posset cognosci sensatio nullo cognito obiecto.

Tertiò, quando quis videt & fugit lupum, vel Tertia dubitatio. percipit disconvenientiam illam lupi per speciem ipsum lupi, vel per diuersam. Si per eandem: ergo lupus videns lupum cognoscere illum debet ut disconvenientem; si per diuersam, non appetit à quo producta fuerit illa species.

Dico primò, sensum internum egero speciebus impressis ad recordationem præteriorum, & ad primam etiam eorum cognitionem.

C Primò enim de recordatione res comperta est, Species memoria. quia ut potentia indifferens ad plura obiecta percipienda, qualis est sensus communis, determinetur ad unum potius percipendum quam ad aliud, necesse est ut ab alio determinetur, nisi sit potentia libera: sed quando absens est obiectum, non potest memoria sensitiva determinari per aliud quam per species; obiectum enim absens est. Sensus etiam externus feratur, ut in somnis: ergo ad recordationem sensus communis exigit necessariò species; & hoc communiter admittitur ab iis omnibus, qui non negant villas omnino species.

Secundò dari etiam species in sensu interno ad Ad primam primam cognitionem obiectorum, multi negant. cognitionem.

Ratio tamen eadem est, quam olim generatim at-tuli pro existentia specierum; quia scilicet potentia de se incompleta ad productionem alicuius effectus necessariò exigit consortium alicuius alterius à quo compleatur; sed potentia sensitiva interna est de se incompleta ad productionem speciei expressæ: ergo debet compleri ab aliquo alio principio; si enim contineret speciem expressam obiectorum omnium, deberet etiam continere omnia obiecta: non completur ab obiecto quod remotum est; non à sensu externo etiam remoto: ergo compleetur à specie.

Ad primam ergo respondeo, necessarias esse in- Solutio- terno sensui species, tum ut effectuè determinetur, primæ du- rum ut compleatur: neutrum autem effici ab alio potest, quam à specie. Appetitus per solam determinatur sympathiam à sensu interno; quia non

E debet effectuè determinari; sensus autem effectuè determinatur & compleetur; actus enim potentia sensitiva assimilatio est potentia cum obiecto, ad quam obiectum debet concurrere, ut probabant olim. Hoc autem nō conuenit appetitu, qui prop- terea compleris est ad suas omnes operationes. De causa vero productiva specierum mox video.

Ad secundam respondeo sensationem externam, Solutio fe- & obiectum repræsentari sensui communi per cunda. vnam speciem omnino indiuisibilem, diuersam ab ea quæ solùm repræsentaret obiectum. Ratio est, quia species quæ repræsentat imaginem alicuius

Prima du-
bitatio.

rei, rem etiam illam necessariò repræsentat: species expressa, seu sensatio externa est imago obiecti: ergo species quæ illam repræsentat, necessariò etiam repræsentat obiectum. Ad probationem factor obiectum non cognosci vñquam à sensu interno, quin cognoscatur etiam simul sensatio externa, saltem confusa; nunquam v. g. imaginatio cogitat Petrum, nisi tanquam illum videat, audiat, tangat.

Ad tertiam vt respondeam, videndum est

S. II.

Quenam sit causa productua huiusmodi specierum.

Tria genera specierum.

Ex iis, quæ haec tenus dixi, tria in sensu interno distingui debere genera specierum; primum enim alia sunt species rerum quas sensus externus actu percipit, aut alias percipit, quæ vocantur species sensatae: secundum aliae sunt species ex sensatis compositæ, ut species montis aurei, composita ex specie montis, & specie auræ: tertium aliae sunt species insensatae, quibus aliquid sensu externo cognitum cognoscitur sub alia ratione ignota sensu externo, ut cum lupus vt disconueniens cognoscatur ab oculo. Quæritur nunc, quenam causa specierum illatum omnium esse possit productua.

Triplex dubitatio.

Ratio enim dubitandi primum est, quia species expressa, quæ remota est à cerebro, non potest in ipso cerebro producere speciem impressam: sensatio tactus, quæ fit in pede, quando v. g. ille virut, est species expressa remota à cerebro: ergo per illum sensationem externam non potest produci species impressa sensui externo necessaria vel ad primam cognitionem, vel ad recordationem.

Secundum. Si sensatio externa producit speciem illum impressam, vel producit illum vt causa principalis, vel vt causa instrumentalis. Non primum, quia species impressa cum sit ens permanens, videtur esse aliquid perfectius, quam species expressa, quæ statim corruptitur. Non secundum, quia non est excogitabilis alia vlla causa producens principaliter speciem impressam.

Terter. Si sensatio externa esset causa productua specierum sensus interni, esset etiam causa illatum conseruatiua; nam species penderet in conseruari à causa per quam producuntur: sed sensatio non conseruat huiusmodi species, que illa extincta permanent: ergo neque illas producuit.

Conclusio tripartita.

Dico secundum, species sensus interni, sive ad primam obiecti cognitionem, sive ad eius recordationem produci ipsa externa sensatio, à qua producuntur etiam species omnes insensatae, quibus cognoscitur conuenientia, vel disconuenientia obiectorum.

Species ad primam cognitionem.

Prima pars de prima obiecti cognitione communis est inter Doctores. Ratio est, quia species illa impressa non potest produci ab ipso obiecto; nam obiectum visibile v. g. non potest producere species per medium opacum, est autem opacum medium ab oculo ad cerebrum. Neque produci potest à sensu externo, qui est distans à cerebro, neque à sensu interno, qui sicut est incompletus ad productionem speciei expressæ, sic est incompletus & indeterminatus ad productionem speciei impressæ, ad quam deberet ab extrinseco determinari: ergo reliquum est, vt sola sensatio externa producat speciem impressam sui usque ad cerebrum; alia enim etiam obiecta producunt species impressas, per quas repræsentantur.

A Secunda pars de speciebus memoria sequitur ex eo, quod dictum nuper est, nullam poterit sensitum posse reflexè cognoscere suum actum: ergo sensatio interna non potest producere sui species in ipso sensu interno, aliqui sensus interni cognoscere reflexè suam sensacionem præteritam, quam species illa impressa repræsentaret: ergo species omnes memoria sensitiva producunt ab ipsa externa sensatione.

Tertia pars de speciebus, quibus cognoscuntur aliquid nullo perceptum externo sensu, est difficilior; volunt enim plurimi Doctores eas infusas brutis esse à Deo, & hunc esse instinctum brutorum; quod mihi sanè parum videtur probabile, si alter replicari possit causa productua istarum specierum, sine speciali ea infusione à Deo. Dixi ergo eas species, cum illæ sunt, que repræsentant obiecta percepta externo sensu, producere sola externa sensatione. Ouis v. g. vider lupum, & eius recipit speciem in phantasia. Hæc anima vvis, posita naturali antipathia, quam habet cum lupo, talis est, vt determinetur per speciem lupi, ad illum apprehendendum vt inimicum, quem alter lupus vt amicum apprehendit, etiam si speciem omnino similem habeat illi quam habet ouis; quia lupus habet phantasiam determinatam ad apprehendendum alium lupum vt amicum, posita tali specie.

C Ratio ergo est, quia phantasia ouis sufficiens determinatur potest posita specie lupi visi ad illum apprehendendum vt inimicum, si habeat naturalem antipathiam cum lupo, & sensum internum determinatum ex se ad tales apprehensiones posita tali specie lupi: sed ouis habet naturalem antipathiam, & sensum internum ita determinatum: ergo species illa qua producitur ab externa sensatione in sensu interno ipsius ouis, sufficienter illam determinat ad cognitionem disconuenientiæ cum lupo.

D Ad primam respondeo, speciem expressam sensus externi agere per totum medium spatium v. g. ad cerebrum, per nervos scilicet, & spiritus, eo modo quo obiectum remotum producit species per totum aerem.

Ad secundam respondeo sensationem externam esse causam principalem specierum impressarum sensus interni, & esse nobiliorem simpliciter, cum sit aliquid vitale: species autem impressa non sit viues.

E Ad tertiam respondeo species quidem sensum extenorū pendere in conseruari à causa, per quam producuntur: species autem sensus interni pendere vel à solo Deo, vel certè ab ipso cerebro, & spiritibus, in quibus tanquam in subiecto sunt & conseruantur ad memoriam.

SECTIO IV.

De ipso actu sensus interni.

Q Væcumque de hoc actu disputari possunt, sive constant ex iis quæ dixi de variis munib. interni sensus; quod autem de memoria brutorum esse posset difficile, satis crit perspicuum ex iis quæ de memoria intellectu hominis disputanda sunt in sequentibus. Duo igitur restant propria huius actus: primum an sensus internum brutorum rationis aliquid habeat; sive utrum actus phantasie brutorum non sit nisi simplex apprehensio; an vero iudicium etiam sit & discursus: secundum utrum internus saltem sensus hominis discurrat.

S. I.

Vtrum sensus internus brutorum discurrat, & rationis aliquid habeat.

Mirum est, non degignatos esse homines aequaliter sibi iumenta insipientia, & rationem quam unum homo brutis præcellit, illis attribuere; quia sane bruta dementia est. In eam tamen incidere non pauci etiam hoc saeculo, qui eo tantum doctiores videri voluerent reliquias hominibus, quod essent bestiis vel similioreis.

Animalium prudentia. Ratio autem dubitandi esse potest primò, quia incredibilis semper prudentia in brutis apparet: ergo illis etiam inest ratio, quæ prudentia semper adiuncta est. Antecedens probari potest multipliciter; etenim manifestæ prudentiae argumentum est cum animantia passim utilia sibi appetunt, noxia cauent, incredibili solertia, pericula imminentia deuant, labitura sibi construunt in multis exitus dispatentia, fetus proprios fount & tuentur, aliaque plurima faciunt tantæ sagacitate, solertia & arte, ut hominum etiam industriae semper superent. Collegerunt eam in rem innumeram, & fane pulcherrima Basilius & Ambrosius in hexaemero, Nazianzenus orat. 34. Aristoteles libris de historia animalium, Aelianus vbi que, Fracastorius lib. 2. de intellectu, Plutarchus in opusculo, Vtrum brutis inest ratio, & altero, Vira animalia plus rationis habeant, terrestria, an marina. Plinius in omnibus libris, Guillelmus Pharisensis 2.2. partis de universo, c. 1. 2. 6. Conimbricenses 2. Physic. c. 9. q. 3.

Vt si v.g. pugnant non solum vnguis & dentibus, sed etiam lapidibus. Animal quod Bonachon dicitur, egestionibus suis certat, eas emitens in eorum facies à quibus prouocatur. Delphini pinnulis, quas in dorso acutas habent ad modum ferræ, ventres fecant crocodilorum, magno impetu sub eis natantes. Vulpes se mortuam simulat, & descendenter super te miluum capit ac deuorat. Idem dicitur de mustella. Avis cucula deuorans oua quædam auiularum, propria reponit in earam nidis, vt ea foueant. De simia illustre habet exemplum Christophorus à Costa lib. 4. historia Indice, c. 39.

Animalium discipline. Secundò capacia etiam disciplina sunt animalia pleraque. Narrat de elephanti mirabilis Lipsius centuria 1. epist. 50. Plinius & Aelianus tradunt elephantem litteras perscribere didicisse, saltare, offerre coronas adstantibus. Apud Christophorum à Costa dicitur elephas Indicè loquitus, & respondebat ad interrogata. Idem etiam refert canes quosdam, in modo & aëris histriones. Sturni, galericæ, cornices, psitaci voces discant humanas. Lusciniæ pullos suos musicam docent, teste Aristotle lib. 4. historia, cap. 9. Canem Hedwardi Regis narrat Foufeca 1. Metaph. cap. 1. solitum prehendere dentibus aulicos a Rege euocatus. Vide Maiolium colloquio 6. & 7. Leloyer lib. 1. cap. 8. Albertus ipse apud Toletum lib. 3. de anima, q. 8. ait se vidisse murem ad imperium domini candelam conuiuis præferre solitum.

Tertiò hoc facit quod multas artes didicere à brutis homines, teste Plinio lib. 8. cap. 26. & 27. Docuit araneus artem texendi, hitundo & vespæ artem ædificandi, grues instruendi exercitum, milii gubernandi nauem, sed præseruvi nautibus, vt merito propterea Nazianzenus terrestrem nautium appellat: hippopotamus aperiendi venam. Alia plura dabunt Oppidanus lib. 1. de pescatione, Plinius lib. 9. cap. 29. Quid quod multa etiam in animalibus virtutum exempla eminent? In leoni-

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A bus magnanimitatis, in eiconis pietatis, in canibus amoris, in elephantis prudentiae, in columbis simplicitatis, in turribus coniugalis fidei.

Quartò videntur inter se mutuò colloqui bestiæ ac voces suas propriis discernere notis, vt notat Laetantius lib. 3. institut. cap. 20. ridentique aliqua ratio in illis apparet, cum demulcis auribus, contractoque nictu, & oculis in quandam lasciviam resolutis, aut homini alludent, aut suis quisque contingibus, & propriis factibus, vt idem loquitur. Eudem vsum tribuebat aubibus Apollonius apud Philostratum, & Porphyrius, ac Plato.

Denique hoc facit solempne illud argumentum Chrysippi, quo probabat canes esse Dialecticos. Canis enim feram persequens, cum peruenit ad tritum, ubi duas vestigant olfactu vias, & feram illac non transisse deprehendit, tertiam mox atripit, nihil iam olfaciens, quasi secum sic discurrat: Fera transiit per unam ex illis tribus viis: non per illas duas: ergo per tertiam istam.

Dico primò, certum omnino esse, quod brutis nulla omnino inest ratio, nec iudicium ullum compositum, aut discursus; sed sola simplex apprehensio. Ita docent omnes, quibus rationis aliquid inest, licet docuisse videantur contrarium Galenus in libris exhortationis ad bonas artes, ubi rationem quandam attribuit brutis, quibus loquendi vis deest ut eam explicent: Porphyrius lib. 3. de sacrificiis, aliquie multi apud Libanius lib. de intellectu bestiarum, c. 2. Cardanus apud Scaligerum exercit. 307. imo Fracastorius enthymemata minus difficilia fieri ab illis putat lib. 2. de intellectu. Contra quos antiquos probem,

Obserua primum omnium, quod in potentissimis cognoscitiis reperitur esse receptionem specierum intentionalium, quæ non est cognitio: sequitur post illam actus, quo res vitaliter primum concipiuntur, dicitur apprehensio, eo quod obiectum recipiat quodammodo potentiam, & illud ad se trahat. Potest autem formari apprehensio primò non comparando unam rem alteri, quæ dicitur simplex apprehensio: secundò comparando rem unam cum altera, quæ vocatur compositio, nimirum operatio, quæ formantur plures conceptus cum ordine quodam inter se; non enim aliter illi conceptus vniuntur, quam per hunc ordinem. Et autem illa compositio, seu collatio vnius ad alitud, vel sine dependentia vla à priore actu, & vocatur iudicium simplex; vel cum aliqua dependentia, & vocatur discursus. Hoc posito,

E Ratio cur bruta non discurrant, manifesta est, Probatur quia rationale, sive discursuum, essentialis est differentia hominis, ita illi propria, vt nulli alteri conuenire possit. Deinde cuiuscumque conuenit discursus, illi etiam conuenit libertas, quia discursus radix est libertatis, vt patet in morali: cui autem conuenit libertas, conuenit etiam meritum & demeritum. Brutis autem nec conuenit libertas, neque meritum, aut demeritum: ergo nec discursus. Deinde rectè notat Nemesius lib. de homine, c. 2. quod videmus certam, quandam inclinationem singulis conuenire speciebus brutorum, quam omnia sequuntur illarum speciem indiuidua; omnes v.g. vulpes sunt subdole, omnes lupi voraces, omnes columbae simplices: ergo instinctu ducuntur, non discursu.

Secundò, quod bruta etiam non componant aut dividant, affirmando & negando, ratio est, quia iudicium est comparatio vnius cum alio: bruta si possent comparare vnum cum alio, possent ratiocinari, cum vnum non sit operosius quam aliud. Homo igitur distincte cognoscit esse bonum & malum; brum autem simplici duntaxat actu & confusè cog-

T. nolcit

noscit bonum & disconueniens, non attigendo ratio-

Institutus
brutorum.

Ad omnia verò qua^m opponebantur de prudentia, disciplina, artibus, colloquiis brutorum, vna hæc communis responsio est, omnia illa sine vlo fieri discursu per solum instinctum naturalē cum ali-
qua memoria præteriti ; nihil enim aliud est in illis omnibus, nisi apprehensio simplex rei præsentis, vel memoria præterita cum instinctu naturaliter indito, per quem imago quædam in illis est, & ve-
luti vestigium prudentiae : sic etiam disciplinæ ca-
pacia sunt bruta, si operari videntur cum quadam arte, aut etiam colloqui.

Quid autem sit instinctus ille brutorum edocens singula sine vla studendi mora, & naturaliter instruens, obscurum est dicere, varieque à Doctoribus explicari solet. Videatur ergo illum nec esse qua-
litatem vlam superadditam phantasie bruti, nec species à Deo ināitas ; sed esse ipsum sensum inter-
num bruti, quatenus vim habet apprehendendi ali-
quid ut conueniens aut disconueniens, & sic illud appetendi aut refugiendi. Cum enim sensus communi-
nes brutorum, ut probatum est, specie inter se diffe-
rant, possunt etiam naturaliter esse determinati ad certas apprehensiones, positis talibus obiectis præ-
sentibus. Hinc est enim prudentia illa, quam dixi ; hinc disciplinabilitas, & artificia. Nihil ergo est instinctus brutorum, quā illorum phantasie na-
turaliter determinatae ad certas operations : v.g.
dum mustela se ad pugnam cum serpente parat, ru-
tham querit & comedit, eaque comesta, pugnam capessit. Sic pieius Martius cuneum nido suo impactum, non eum nititur rostro & vnguis euellere, sed herbam querit quandam, quā admo-
tā exiliat statim cuneus.

S. II.

Vtrum sensus internus hominis discurrat, &
iudicet,

Multi Doctores, quibus certum est brutis nihil inesse rationis, volunt tamen partem etiam sensitivam hominis habere aliqua iudicia, & discursus saltem circa singularia ; sic enim videtur assertere S. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. ad 2. Iauellus primo Metaph. q. 8. Autem lib. 6. naturalium, p. 4. c. 2.

Ratio vero dubitandi esse potest primò, quia intellectus nunquam operari potest sine adjuncta opera-
tione phantasie proportionata : ergo quoties intellectus iudicat, & discurrat, datur aliquid in phan-
tasie proportionatum cum illis actibus : illud autem non est simplex tantum apprehensio.

Secundò reminiscientia est in parte hominis sensituia : illa non fit sine aliquo discursu ab vna re ad aliam, donec perueniatur ad id quod queritur : ergo pars sensituia hominis discurrit.

Tertiò multorum singulatum experimentum est vera compoſitio : illud pertinet ad potentiam sen-
situia : ergo & compoſitio.

Dico secundò, sensum internum hominis nec discurrere, nec componere aut diuidere, etiam circa singularia.

Ratio est quia sensus internus hominis si componeret aut diuideret & discurreret, vel hoc habe-
ret ex coniunctione cum intellectu, vel ex seipso. Non ex seipso, aliqui brutum etiam discurreret. Non ex coniunctione cum intellectu, nam sensus ex coniunctione cum ratione non mutat suam naturam aut entitatem, neque recipit aliquid intrinsecum : ergo non efficitur discursus. Deinde discursus & iudicium sunt extra obiectum & actum adæquatum sensus interni, aliqui sensus internus etiā separatus

A posset discurrere : ergo neque discurrere potest ex coniunctione cum intellectu. Deinde sequeretur hominem esse rationalem secundum gradum sensitivum, & appetitum sensitivum esse liberum & capace peccati.

Ad primam respondeo, esse quidem necesse, ut operante intellectu operetur etiam imaginatio, ita ut apprehendat omnia obiecta circa quæ discurrit intellectus ; sed non esse necesse ut habeat discursum sicut intellectus habet ; satis enim est, ut obiecta illa simpliciter apprehendat. Sicut dum intellectus veritatē circa vniuersalia, satis est ut imaginatio percipi singularia contenta sub illis vniuersalibus.

Ad secundam respondeo, reminiscentiam que fit cum discursu, esse intellectuam ; illam autem que purè sensitiva est, esse puram apprehensionem.

Ad tertiam respondeo experimentum propriō quando fieri solum in sensibus externis, qui percipiunt intuitu obiecta, & ab illis immunitur, quod est experiri. Cognoscere autem effectum experimen-
talem componendo, & diuidendo, proprium est intellectus, vocaturque propriè illa cognitio experi-
mentalisa, id est cognitio sapientis reperta obiecti aliquiū exterius sensibilis. Vnde ait Aristoteles fieri experimentum ex multis memoris, ex multis expe-
rimentis arte, & inductionem vniuersalem. Igmar experimentum illud non pertinet ad sensum, sed ad intellectum.

SECTIO V.

De quibusdam proprietatibus imaginationis.

Explícata potentia ipsa sensus interni, eius ob-
iecto & actu, sequuntur eius adiuncta quatuor. Primò vis eius mirabilis ad causandos quoddam effectus, tum in corpore ipsius imaginantis, tum in alieno etiam corpore : secundò somnia : tertio sen-
sus & vigilia : quartò risus & fletus.

S. I.

Vires imaginationis ad causandos aliquos effectus.

Scipere luculententer de hoc tanto, & tam mirabi-
li nature prodigo Deltio lib. 1. disquisit. c. 7. q. 1. Michaël Medina lib. 2. de recta in Deinde, c. 7. Marsilius Ficinus lib. 13. Theologia Platonis. Antonius Mirandulanus lib. 29. de singulari curiosis, Picus Mirandulanus lib. de imaginatione, Quatuor disq. 18. Metaphysica, sect. 8. n. 28. Vairius lib. 1. de sa-
cra philosophia, c. 11. Petrus in c. 50. Genesios. Mihi tria dicere fatis erat : primò quid causare possit imaginatio in corpore ipsius imaginantis : secundò quid in alieno corpo-
re : tertio quomodo id efficiat.

Dico primò, posse imaginationem in ipso corpo-
re imaginantis ea tantum præstare, quæ naturalem cum imaginatione habent coordinationem, quales sunt motus locales, & ea omnes alterationes, quæ sequuntur passiones appetitus ; ad reliqua nullam prorsus habere facultatem.

Primiù enim motus eorum qui dormientes ambulan-
t, tribui sine dubio debet phantasie, cui virtus
motrix residens in nervis subordinatur ; quoties enim in illis & in musculis spiritus abundant, in-
fluentque per spatiū nervorum, qui motui seruum, & fortis est imaginatio, causatur motus ille non etiam-
bulonum, de quibus mira quædam narrari solent : v.g. Periclis seruum ferunt spatiari singulis noctebus
solitum in summo teatro ; & Galenū oppresum somno integrum confecisse stadium, nec excitatum esse à somno donec in lapidem impingeret.

Secundò testatur Galenus cum Medicum plures sanare.

fanare, de quo plures confidunt. Narrat Vega *in cap. 85. artis Medice*, quendam à febre liberatum, quia existimauit se sanatum iri, si nataret in stagno, quod ostendebat iuxta suum lectum; erat autem paucimenter, in quo cum iacuissit aliquandiu, febris liberatus est, cum diceret primò sibi aquam pertingere ad crura, mox ad ventrem, demùm ad caput, & tunc immunis fuit à febri.

Tertiò alios etiam effectus ab imaginatione produentes experimur quotidie. Narrat Dandinus *lib. 2. de anima, digress. 39.* de quodam sibi, ut ait, noto, cui sola vi imaginationis quoties libèret, vola manus egregiè sudaret. Hinc etiam ostentare quisque solet oscitante alio, nisi scipiam corrigat phantasia. Potest ergo imaginatio ea omnia præstare, quæ pendent à potentis imaginationis subordinatis, ut sunt appetitus & potentia motrix; alia vero nullo modo potest, sed sèpè referenda sunt ad artes dæmonum & magiam, quale ostendit Delrio illud esse, quod narrat & imaginationi tribuit Augustinus *lib. 4. ciuit. c. 23.* de quodam qui scipsum sic abstracteret à sensibus, quoties placeret, ut iaceret mortuo similis, & non solum non sentiret vellentes, sed ne ignem quidem, quo vivetur; tametsi postea ex vulnere ægroratur: nullus in eo erat anhelitus, sed voces tamen hominum, si clarius loquenter, tanquam de longinquuo audire se postea narrabat. Vnde illos arguas erroris, qui spectræ omnia dæmonum negantes, putant ea esse solum ludibria imaginationis; sic enim probat Avençena ex spæctro Bruti apud Plutarchum, ubi Cæsius Epicurus ostendit solum illud fuisse phantasma: deinde quia ubi gallina quæpiam gallum galinaceum prælio vicit, vsque adeò exultat, ut ei sape adnascatur in pede cornu gallo simile. Vide Loyer *lib. 1. c. 4.*

Dico secundò, nihil omnino posse imaginationem in corpus alienum omnino disunctum, sed in corpus intime unitum, qualis est fetus in matris vtero, plura posse planè mirabilia.

Prima pars est contra Paracelsum, Pomponium, Auticennam, qui censem vim imaginationis longissimè se porrigit, adeò ut fascinare possit, vel sanare, res loco mouere; imò quod amplius miseris, pluviis & fulgura inducere, vel per certos quosdam rados, vel per spiritus e corpore viphantasia emissos. Intenti etiam quidam sunt Athei, qui Christi miracula in solam imaginationis eius præstantiam ausi sunt referre, quæ sane dementia est, ut rectè ostendit Medina *2. par. cap. 7.* imaginatione enim agit vitaliter solum & immancenter: ergo alieno corpori nihil imprimi.

Secunda pars de foetu, quem imaginatio matris varie afficit, multis exemplis probatur à Delrio, Medina, Marsilio, Pererio, & ex omnibus Jacob manifeste patet, quem teste Theodore docuerat Angelus hanc artem. Buscobluci personon dæmon cum vxore concubuit dicente se dæmonem vele gignere: natus est ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus est, lascivite coepit & & saltitare. Refert etiam Nyerembergius quandam mulierem peperisse foetum dæmoni effigie, quod nondum bene formato foetus, vidisset maritum in scena dæmonis personam agentem. Narrat idem Author maritum quandam prægnanti vxori caput acinace tantum non dissecuisse; quo meu ita perculsa sit mulier, ut paulò post partum ediderit crano secto per medium, vnde magna repente vis sanguinis fluxit, & ipse foetus extinxetus est. Referunt alii mulierem quandam in Anglia cum visisset reum aliquem capite plexum, tanto terrore

R.P. de Rhodes curf. Philosoph.

A percussam esse ut illicet infantem pepererit, cuius caput à reliquo corpore separatum erat, & vtrique pars copiosum fundebat sanguinem.

Deinde videmus conceptam prolenæ maternæ imaginationis dispendia sentire. Nicolao IIII. Pontifice Romæ mulier infantem simillimum viso peperit, eò quod in eius cubiculo multi essent depicti vrsi. Paderbona mulier hæretica puerum peperit modo ecclesiasticorum vitorum palliatum & pileatum, qua solebat Sacerdotibus maledicere. Alibi mulier puerum enixa est gliri similem, quod pauefacta est obvuo glire. Denique notæ infantium impressæ corpori quando defideravit mater aliiquid vñementi, miracula essent si non essent quotidianaæ.

B Dico tertio, effectus imaginationis in corpore *Causæ il-* proprio causari ex subordinatione appetitus, & motricis facultatis ad ipsam imaginationem. Notas etiam quæ apparent in foetu, causari ex eadem subordinatione potentiarum imaginationi subiectarum, non autem à speciebus intentionalibus, vel etiam ab ipsa sensatione, aut à qualitate vlla innominata producta per actum phantasiæ.

Primò enim non est difficile dicere, quare imaginatione multa sèpè causet in corpore illo in quo est; appetitus enim subordinatus phantasiæ alterare potest corpus, ut constat ex passionibus, quæ corpus immutant: ergo imaginatio etiam potest alterare multipliciter corpus ipsum imaginationis.

C Secundò etiam matris imaginatio consignare *In foetu.* potest foetum mille modis, ex eo quod appetitus illi subiectus temperiem alteret corporis etiam illius, quod intimè cum corpore matris est coniunctum; sic enim sit in passionibus, ex illa scilicet mutatione temperies existit à qua immediatè producitur talis color, vel nota in foetu, qui propter tenetitudinem cuiuscunq; impressionis facile suscepimus est.

E Scio non acquiescere penitus animum, sed in re penitus ignota nihil occurrit quod videatur probabilius. Non enim placet quod volunt plerique, colorem illum & notas foetui tenero imprimi à specie intentionalí, quæ est in imaginatione matris, adeò ut species expressa coloris aut notæ cuiuspiam pingat in spiritibus speciem impressam talis coloris, vel notæ; illi autem spiritus sic intentionaliter picti deuenhantur ad foetum, eumque cum facile sit impressilis, consignent eo reali colore, vel nota quam representant. Non placet, inquam, quia species intentionales colorum non sunt colores reales; imò etiam realis color non est productius sui similis coloris. Sed neque placet quod ingeniosè ab aliis excogitatum est, causam mirabilis huius phænomeni esse summum imperium imaginationis in spiritus, quibus certum est abundare corpus prægnantis, eosque esse igneos, aëreos, aqueos, terrestres, quales etiam sunt in aliis mixtis. Habet nimurum hanc vim phantasia, ut spiritus varios euocet vndique, formet in moleculas, & eos configuret rem eorum imaginibus, quas vehementius mater concupierit; vnde postea spiritus illi eo modo figurati prouolent à capite ad vulvam, cum amplius sit meatus à cerebro ad vulvam, ibique rerum eorum figuras impriment, quarum sigilla sunt in simili parte foetus, quam in seipsa mater confiricari. Fato ego ingeniosiora hæc esse quā probabiliora, donec ab authoribus illis fuerit ostensum, quomodo imaginatio vim illam habeat configurandi eo modo spiritus, & vim illis imprimenti, qualem habet sigillum cerei impressum.

Concludendum itaque, secretum illud esse quod mirari potius lubet quam explicare. Dices videlicet

T t 2. estypis

eclypis omnifatiam, aut anaglyphis sigillis plenam esse cerebri officinam, quorum figuræ cogitando inducat, apprimatque tenuissima adhuc proli, adeò ut eam leuissima etiam cogitationis aura consignet. O mirabilem sculpendi, pingendique artificem & magistrum! penicillum mouet innoxium, colores veros fingendo miscet; quod ignorat efformat, manu non admouet tabula quam confignat, momento efficit quod longo tempore perficeret; similitudines parentum in vno coniungit factu, & alienas inducit, superat naturam quam æmulatur, artem nescit & sequitur. Imò & effigiem rerum, quas gratiosa mater vehementius concupiscit, in pueri carne format sigillari phantasias arte descripsit, ut nihil ausit cogitare, cuius conscientiam esse nolit carnem teneræ proli; nihil appetere, quod membra pueri contingere timeat; scribit enim seipsum in pereuntibus tabulis cupiditas matris, nec eger accusatore quam factus adhuc loquendi nesci manifestat. Alia omittit.

S. II.

Somniorum natura & cause.

Pertinent etiam ad sensum internum somnia, quorum naturam, existentiam & causas describere breuiter placet: plura dabunt Aristoteles lib. de somniis, Galenus, lib. de præsagio ex somniis, Tertullianus lib. de anima, c. 42. Synesius orat. de insomniis, Suarez lib. 2. de superf. Bisciola som. 1. lib. 5. cap. 19. & sequent.

Dico primò recte describi somnum, *Est apparition exhibita per internum sensum, in iis qui somno confopiti sunt.* Recte autem refutat Tertullianus citato loco, id quod ait haberi apud Aristotelem, nescitur autem quo eius libro, Saturnum cœpsisse primum omnium somniare; hoc enim verum inquit esset, si primus hominum fuisset Saturnus.

Existentia somniorum. Refert tamen idem c. 44. & Plutarchus lib. de cessatione oraculorum, Thraymedem quandam & Cleorum nunquam somniale. Athlantes item nunquam somniare refert idem Tertullianus c. 49. sed dormire semper cœco somno, Neronem quoque usque ad ultimum exitum vitæ somniasse nunquam. De pueris inter Aristotelem & Galenum controversia est, quia videtur Philosophus negare quod somnient pueri, sed voluit dumtaxat confusa omnino esse illorum somnia, propter humorum abundantiam, & organorum imperfectionem; certum enim est somniare pueros, ut patet ex quibusdam eorum motibus, & gesticulationibus. Somniant etiam bruta, ut docet Philosophus lib. 4. hist. cap. 10. sed minus tamen quam homines, quia spiritus in hominibus subtiliores sunt, & acutiores.

Quatuor eorum genera. Dico secundò. Quatuor potissimum in hominibus sunt genera somniorum ex causis à quibus causantur. Primo enim quedam diuina sunt, eo quod causentur ab ipso Deo, ut convincitur ex somniis Ioseph, Pharaonis, Nabuchodonosoris. Tunc autem Deus vel nouas imprimit species phantasias; vel commouet veteres & coordinat, sensuque interno applicat. Secundò quedam sunt angelica, vel etiam dæmoniaca, causata nimis à bonis aut malis Angelis, à quibus nouæ non possunt imprimi species, sed agitari tantum spiritus, in quibus resident species; vel etiam moueti humores, unde affectus excitantur in appetitu; ex quibus per sympathiam excitantur somnia. Tertiò quedam sunt somnia naturalia, quæ causantur vel ex nocturna commotione spirituum in capite, quia scilicet va-

A pores in caput ascendent eos commouent, & solum sint, somnia impediunt, quia conturbantur & confundunt species, sicut in aqua turbida certi nihil potest; unde initio somni vix contingent somnia, sed ubi sedatus est tumultus vaporum ascendens ad cerebrum. Vel etiam causant somnia naturalia ex prædominio alicuius humoris in corpore; somniant enim melancolici tristitia, caliginem, funera; phlegmatici pluias, natationes, flumina; sanguinei volutum, cursum, &c. coleti pugnas & iurgia. Ratio autem difficultis est, cur conformata temperamento esse soleant somnia: Extremaverim ego causam esse sympathiam corporis cum anima, ita ut sicut animi mores sequuntur corporis temperamentum, ita etiam sequuntur illud cogitationes. Quartò somnia quedam sunt animalia, causati solita vel vehementi aliquo affectu, vel ex diurna cogitatione; quia scilicet species rerum quas amamus aut cogitamus, sunt intensiores, & in somno faciliter applicantur phantasias.

Ex quibus ratio redditur primo, cur in somnis tam multa portentosa cernantur quasi praesentia, quia scilicet species illæ in cerebro, inquit Philosophus, similes sunt nubibus in aëre pendentes, quæ modò in vnam, modò in aliam partem feruntur, & interdum miscentur; imò etiam sicut ex iisdem litteris varia componi possunt vocabula, sic ex iisdem speciebus varia spectra.

Secundò ratio redditur, quare vigilantibus haec non accidunt, quia ut fumus vaporarij, si non inueniat quæ egreditur, caligine dominum circumfundit; ita quia vapores somni tempore non possunt exire occlusis meatibus, caligine cerebrum implent, quod in vigilia non contingit, nisi fonte phoneticis.

Superset addere hinc causam finalē somniorum, an scilicet dirigantur ad futura coniencia, quæ somniorum fuit præcis temporibus, & nostri etiam est insania. Vide Suarez lib. 2. de superstitione, cap. 13. Pererium in cap. 1. Danielis, apud. put. de somniis, Delrium lib. 4. cap. 3. quæst. 6. & 7. 1. quæst. 2. Thyræum lib. 2. de diuinis apparitionibus, qui etiam varias alias dabunt somniorum diuinities, quarum ista præcipua est: Somnium, insomnium, visio, oraculum, phantasma.

S. III.

Somnus & vigilia.

Somnium etiam internum somnus sequitur, de quo scripsit Philosophus accuratè: mihi satis erit dicere primò, quid sit & quomodo sit: secundò quem sit causa efficiens: tertio quoniam causa finalis.

Dico primo somnum sic definiti, *Est ligatio sensuum omnium extenorū ad animatum salutem naturaliter instituta.* Dicitur ligatio sensuum omnium extenorū; si enim vel vnu ligatus non sit, sed in opus suum incumbat, non est somnus perfectus. Dicitur deinde, *ad salutem & quietem animalis instituta;* sunt enim aliqui morbi, in quibus feriantur externi sensus, ut in epilepsia. Igitur vigilia solatio est & exercitium sensuum extenorū; possunt enim dormientes moueri, loqui, è somno surgere: si autem loquenti respondant, non perfectè dormiunt, quia non est eis ligatus auditus.

Toties ergo somnus obrepit, quoties non possunt sunt spiritus animales à cerebro sensibus exerto communicari; sine illis enim spiritibus non operantur externi sensus; id est vocavit Aristoteles somnum vinculum.

Experge-
factio.

vineulum primi sensorij, seu cerebri, in quo residet A sensus communis; quia nervi per quos deueniuntur spiritus, pertingunt ad omnia sensus communis, in quem sicut linea ad centrum tendunt omnes exterijsensus: continentur autem in cerebro spiritus, & impediunt commeare variis de causis.

Quæsti vterius h̄c potest, quomodo à somno excitetur animal?

Respondeo illud excitari vel à seipso, dum absumptis à calore naturali vaporibus nervos obstruuntibus, & spiritu per coctionem reparato, liberi sunt meatus per quos iterum spiritus refunditur. Vel per accidens, quando exorto dolore in aliqua parte, seu vehementi cuiuspam imaginatione, tanta fit commotio, ut spiritus è cerebro fluant per totum corpus. Vel fit expergesatio ab externo, quia dum pulsatur sensorium, reliqui spiritus per sympathiam eō statim concurrunt, & iunguntur aliis.

Prima causa somni. Dico secundò, tres esse causas, per quas causatur somnus. Prima est obstrūctio, quia scilicet vapores ciborum, aut etiam humorum, ascendentēs ad cerebrum impediunt descensum spirituum ē cerebro per nervos; illi enim vapores instar fumi ē lebete ad ignem evaporati ascendunt in cerebrum, eiusque frigore densantur & concrescunt eo modo, quo halitus in aquam vertitur, tum olla operculo ad ignem feruentis, tum in cuspide alambici. Sic enim exhalatio addensata iterum per nervos descedit, eosque obturans, impedit animalium spirituum transitum. Neque tantum vapores à cibis excitati somnum causant, sed excitati etiam vapores ab humoribus actione caloris naturalis resoluti, ut saepe in morbis contingit, vel etiam ex colligatione partium, qua oritur ex labore partes resoluente; unde labor moderatus somnum conciliat, immoderatus impedit, quia vapores absunt. Pueri ergo, & phlegmatici somnolentiores sunt, quia humidiiores sunt; senes autem & melancolici patum dormiunt, quia sunt sicciores.

Secunda. Altera causa somni est reuocatio spirituum, quia virtus attractiva cerebri reuocat naturaliter spiritus ad cerebrum, ut illi reparentur, & totum animal seruet; ideo labor excitat somnum. Vehemens etiam attentio saepius excitat somnum, quia spiritus sursum euocat ad cerebrum; hinc facile obdormiscent qui audiunt musicam.

Tertia. Tertia causa est dissipatio spirituum; nam spiritus labore consumpti deficiunt in extermis sensibus, unde sequitur somnus.

Dico tertio, causam finalem somni esse reparacionem virium animalium. Collecto enim intus calore cerebrum spiritus animales reparat, & eō exactius elaborat vitales. Effectus somni enumerat pulchre Tertullianus lib. de anima. c. 43. Somnus, inquit, est recreator corporum, redintegrator virium, prolator valeritudinis, pacator operum, medicus laborum, cui legitimè fruendi dies cedit, nos legem facit, auferens rerum etiam colorem. Aliam etiam causam addit ibidem Tertullianus. Voluit, inquit, Deus, & alias nihil sine exemplaribus in sua institutione molitus, paradigmate Platonicō plenius humani vel maxime initij ad finis linea agere quotidie nobiscum, manum porrigenis fiduci facilius adiuuanda per imagines. Proponi igitur tibi corpus anima vi sopori elisum, blanda quietis necessitate prostratum, immobile situ, quale ante vitam inuenit, quale post mortem iacebit, &c. Tunc subiungit. Per imaginem mortis fide iniuriar, spem meditari, discere mori & vivere, discere vigilare cum dormis.

R.P. de Rhodes cuius. Philosoph.

S. III

Risus & fletus.

D E risu nullibi tractat Philosophus ex professo; Disciperunt autem de illo accuratè Nicander Iossius, Celsus Mancinus, Laurentius Politianus, Elpidius Bertrarius, & plures alij: mihi propositum de risu & fletu duo dicere; quid sint, & quas causas habeant.

Dico primò, risum esse vibrationem quandam Quid sit subitam, seu motum diaphragmatis & musculorum risus.

B thoracis, atque oris, causatam ex interiore aliquo affectu. Primiò enim exterius in risu appetit motus quidam corporis, ac præcipue oris & faciei: deinde fit in eo etiam quidam sonus, seu vox. Incipit vero risus semper in diaphragmate, sequitur inde motus aliorum musculorum, ac totius oris; unde risus est praesertim in musculis & diaphragmate. Neque semper est verum quod aiunt Nicander Iossius lib. de risu, c. 7. & Mancinus lib. de risu & ridiculis, cap. 10. risus in corde inchoari, & ex corde in diaphragma. Hoc, inquam, non est semper verum, quia titillatio causatur interdum risus, imò & ex vulnere aliquando, ut refert Hippocrates libro de morbis popularibus. Tunc autem non est dilatatio cordis ex quo effundantur spiritus in ipsum diaphragma.

C Dico secundò, causam à qua causatur proximè risus, esse potentiam motricem animæ, & musculos tanquam eius instrumenta. Tota ergo difficultas est in explicanda causa per quam virtus motiva determininet ad causandum motum illum, qui prius non erat.

Obserua igitur, dupliciter posse causari risum. Primiò ab intrinseco, ex affectu scilicet interno luctu, sus.

quem excitat obiectum ridiculum, de quo statim dicam. Secundò ab extrinseco per agitationem aliquā corporis; sic enim titillatio risus causat sine representatione obiecti vilius ridiculi, sed solum agitatur corpus, & ad risum prouocatur, quia scilicet, ut ait Aristoteles lib. 3. de partibus animalium, c. 10. per titillationem communicatio fit aliqua caloris usque ad eam partem, in qua fit risus. Indò narrat Diofocrides lib. 6. c. 14. inueniri herbam quandam in Sardinia de genere tanunculi, quæ assumpta in cibum, risum mouet indificientem, & cum risu afferat mortem; unde dicitur risus Sardonicus. Narrat Plinius lib. 24. c. 17. similem reperiheri herbam apud Bactrias, quæ cum myrra in vino epota risum sine fine moueat. Strabo etiam ait lib. 11. inueniri araneas in Cambyzena, quæ illos risu enecant, quos mordent. Idem præstant in Apulia phalangij, seu aranei. Falsum igitur est risus causari semper ex affectu aliquo luctu, & admirationis rei nouæ, ut ait Suarez.

E Melius autem vniuersim dici potest, risum causari posse tum ex interno aliquo affectu iucunditatis per representationem ridiculi obiecti, tum ex agitatione alia quapiam externa, quæ motum inducat musculorum. Hoc enim fieri potest pluribus modis. Communicare videlicet potest aliquid blandum calorem diaphragmati, quod videtur facere titillatio; vel per se communicare talem motum, mediatis arteriis, aut musculis, & sic prouocare copiam spirituum vitalium, quibus excitatur motus. Potest etiam tale venenum induci, quod deductum ad diaphragma, inducat eum motum qui risum efficit.

Circa primum modū, quo dixi risum causari ex representatione obiecti ridiculi, difficultas est, quæna

T 3 res

A
res idonea esse videatur ad mouendum eum affectum hilaritatis, ex quo sequitur risus.

Primo enim non videntur satisfacere Fracastorius & Suarez cum dicunt, obiectum risus esse rem iucundam, sed nouam, quae afferat admirationem. Multa enim iucundia sunt, & latitudinem magnam afferunt, eveniuntque præter expectationem; quæ tamen risum non mouent, ut aduentus amici, repentinus nuncius victoriae; quæ tamen risum non mouent, sed risum duntaxat externum risui similem.

Secundum non placet Politianus, qui ait hoc obiectum esse iucundum excellens, citò pulsans animum, & prouocans spiritus vitales; satis enim hoc refellitur ex modò dictis.

Tertio non est satis dicere cum aliis, res iucundas, nouas, repentinæ, leues, ludicras, habentes, argutiam quandam & concinnitatem, eas esse, quæ risum excitant. Hoe totum vagum est: hic autem certum aliquid queritur & determinatum.

Rectius igitur Aristoteles in Poëtica cap. 2. ait obiectum vimicum risus esse turpe sine dolore, aliquo modo nouum, ex visu ferè vel auditu. Nominis turpis intelligitur id quod est aliquo modo indecens & inconveniens aliqui: dicitur autem sine dolore, quia si dolorem afferat, risus non excitat, sed misericordiam. Illud autem obiectum regulariter risum mouet, & illud est quod iij solent ex cogitare, qui student ridiculis.

Circa secundum etiam modum, quo risus moverit ex titillatione sine alio ullo obiecto ridiculo, difficultas est, cur ergo titillatio risum non causet, si quis seipsum titillet; causet autem si titilletur ab alio? Deinde quis calor possit deritari ad diaphragma quando p lanta pedum titillatur?

Respondeo in titillatione, qua sit ab altero, duas simul concurrere causas, representationem scilicet iucundam, & communicationem spirituum, quæ ultima per se solam fortè non sufficeret; est autem sola cum seipsum aliquis titillat, id est ex tali titillatione risus non efficitur.

Colligitur ex his, cur propria risibilitas nulli conuenient possit animali, nisi homini; quia nimirum ad risum perfectum requiritur operatio intellectus, quæ cognoscatur turpe sine dolore, & ex qua sequatur admiratio. Incipiunt ridere pueri quadragesimo die à nativitate, inquit Plinius lib. 7.

Dico tertio, fletum rectè definiri, Est agitatio quadam corporis cum voce ac lacrymis, ex interno ferè dolore orta: tria enim sunt in fletu, motus corporis, vox & lacrymæ. Duo priora communia illi sunt cum risu, & ex contraria causis oriuntur; unde sunt valde dissimilia. Primo enim motus in risu est per modum saltus & dilatationis; in fletu est per modum contractionis, similis gestu quem format is qui comedit aliquid acerbum. Deinde vox in fletu acutior est, in risu gravior: rationem reddit Aristoteles in problematis sect. 11. q. 13. & 15. Quia, inquit, flentes os compriment vocem emittunt, ridentes os & corpus dilatant; per angustiorem verò transitum vox fit acutior. Tertio profunduntur in fletu lacrymæ, quia in fletu constringitur cor, & vicina oculi partes, vbi residet aqueus ille humor, veluti serum, ex quo etiam fit sudor. Hinc fit, ut pueri & mulieres lacrymentur facilius, quia humidores sunt, & passionibus facilius afficiuntur. Causa fletus certum est esse contrarias causis risus, tristitiam scilicet, quæ cor & thoracem constringit, sicut delectatio illa dilatat.

B
Definitio fletus.

QVÆSTIO VII.

De appetitu sensitivo, & potentia motrix.

Dicitur hæc breuiter potius attingenda sunt hoc loco quam explicanda; quia de appetitu sensitivo Moralis copiosè differit dum agit de passib; potentia motrix animalium vix quidquam habet peculiare, quod dictum non sit in Physica.

SECTIO I.

De appetitu sensitivo.

Questio vinque possunt de illo queri, an sit, quod nam sit eius obiectum, qualis actus, quale organum, & quotuplex ille sit.

Dico primò, in quolibet animali, sicut proprius datur sensus internus, sic proprium etiam datur appetitum sensitivum.

Ratio est, quia ubi cuicunque cognitione est boni conuenientis, aut mali disconuenientis, datur etiam appetitus, qui feratur in bonum conuenientem, & aueretur malum disconuenientem, alioqui frustra esset illa cognitione: vbi est sensus internus, ibi est cognitione boni & mali: ergo vbi est sensus internus, ibi est etiam appetitus.

Dico secundò, obiectum appetitus sensitivi est id quod per sensum supponitur esse cognitum bonum aut malum; idest bonum sensibile, singulare, delectabile, vel vtile.

Ratio est, quia sicut intellectum sequitur voluntas, sic appetitus sensitivus sequitur sensum internum; & sicut totum illud quod intellectu cognosci potest, voluntas prosequi potest aut aueretur si totum quod cognoscitur sensu interno prosequitur appetitus aut fugit. Sensus internus cognoscit bonum materiale, singulare, delectabile, vel vtile, quod est cognoscibile per sensum, & malum illi oppositum: ergo illud est obiectum appetitus, qui propterè definitur facultas animæ sensitivæ, que bonum prosequitur sensu apprehensum, & aueretur malum.

Dico tertio. Actus appetitus sensitivi passiones appellantur, eo quod adiunctam habeant aliquam alterationem sensibilem factam in corpore: pertinent aliae ad prosequitionem boni, aliae ad mali fugam, suntque omnino vnde dicim; sex pertinentes ad partem concupiscentiæ, quinque ad inservientiæ. Prioris generis sunt amor circa bonum, odior circa malum, propter abstrahunt à presentia & absentia; desiderium circa bonum absens, fuga circa malum absens, gaudium circa bonum praesens & possessum, dolor circa malum praesens aut praetitum, quamquam si versetur circa malum praetitum, appelletur potius detestatio. Proinde annos inquit S. Thomas, se haber ut inclinatio ad bonum, desiderium ut tendentia, gaudium ut quies & possesso. Posterioris generis, seu in parte inservientiæ sunt quinque, spes circa bonum arduum, absens, possibile, futurum; desperatio circa bonum quod apprehenditur impossibile; audacia circa opus aliquod arduum ad aggrediendum; timor circa malum imminentem & arduum; ira circa malum praesens: nulla ei responderet passio verbans circa bonum praesens, quia non potest ullum bonum esse praesens & arduum. Sed de his pleniùs dicam in Morali.

Dico